

Defensa dels mèrits del doctorand a càrrec del doctor Gonçal López Nadal

A la tardor de 1975, mentre bona part dels aquí presents ocupava llurs capvespres a testimoniar davant la televisió espanyola l'agonia, llarga, del general Franco, qui vos dirigeix aquestes paraules dilapidava la darrera pròrroga de la seva joventut i, imbuït per aquelles filosofies vitalistes del 68, meditava gens transcendentalment a una barca del *Rana Ghat*, ancorada al Ganges, el gran riu que travessa Varanasi, la ciutat sagrada de l'hinduisme. Eren les darreries d'octubre. Jo hi havia arribat en el *Janta Express*, un interminable tren que havia partit de l'estació central de Nova Delhi, amb la companyia, única, d'un mariner mercant de mitja edat i un físic força semblant al de l'entranyable capità Haddock. Aqueix homenet, alt i barbut, català i budista, es deia Rafel de nom i de llinatge Campeny; ell, encara que no s'engatava, era l'autèntica representació dels postulats místics glossats pel beatnik Jack Kérouac. Després de perdre'l de vista, retrobaria Rafel Campeny anys després (cap a la meitat dels vuitanta) assegut en un vell banc de les Rambles de Barcelona. Amb ell havia vingut a aquest centre espiritual, seduït per les imatges del bell film de Jean Renoir *El riu*. Efectivament, volia constatar feaentment com els pelegrins dipositaven les seves garlandes a les aigües del riu, tot celebrant el *Diwalee*, o cap d'any hindú. D'aquella festa, emperò, en lloc de la placidesa i de la mística que, ignorant, pretenia trobar, record l'espantós soroll així com l'olor provocativa de la pólvora dels petards que tothom, i en especial els repusalls, no deixaven de llançar. Un horabaixa, segurament per tal de fugir del renou, decidirem visitar un home de qui havíem sentit parlar força com d'una persona afable, de gran atractiu i que navegava feliç bellugant-se entre l'Orient i l'Occident. Es tractava d'un religiós alhora catòlic/occidental, alhora indi (hindú o budista, tan se val), un elegant brahman que habitava a l'*Hanuman Ghat*, l'escalonada del riu dedicada al déu dels micos, no gaire lluny d'on residíem. No cal dir que aquesta persona era el català Raimon Panikkar. Hi anàrem dos pics. Al primer, lògicament sense èxit, deixàrem un bitllet, per tal de fer constància de la nostra visita, tot i anunciant una nova passada. A la segona tinguérem més sort i poguérem conversar llargament amb l'il·lustre i peculiar gurú. D'aquell encontre escrivia jo el següent al meu dietari:

«Tothom seguia igual manco Varanasi (Benarés), la qual, com a fidel reflex de l'Índia, segueix incòlume el seu procés de transició. Panikkar ens parla amb lleugera frissera i ens exposa amb lucidesa la seva tesi de la fecundació orient/occident. Afronta la problemàtica de l'Índia actual (la de 1975) constituïda sobre la fragilitat estructural d'un progrés erigit sobre l'encara més feble base del nacionalisme. Aquest, sostingut primer pel Pandit Jawaharlal Nehru i posteriorment per la seva filla Indira, ha esdevingut una barreja heterogènia, en absolut compacta car la seva infraestructura —Panikkar *dixit*—és realment inestable. El problema indi, l'ingent problema de la seva humanitat, no trobarà pas la solució amb la idea d'una unitat ideològica, política i geogràfica dels seus distints pobles, de les seves variades cultures. Les possibilitats d'aconseguir un món millor després de superar la crisi —latent?— de l'hinduisme rau en les subjectivitats individuals i per aqueixa raó hom se sent amo de considerar alhora un futur immediat amb optimisme o pessimisme, indistintament. Raimon Panikkar confia en una superació, a llarg termini d'aquesta situació, i amb això, en l'obtenció d'una purificació de l'hinduisme. És un gran optimista; nogensmenys, preveu uns anys força durs, àdhuc calamitosos en la seva evolució, car porten implícitament uns signes terribles.»

Aquestes idees, en bona part, no m'eren gens noves. Des de la meua arribada a l'Índia, un mes abans de trobar i conèixer el mestre Panikkar, el meu *gurujee*, el felanitxer Antoni Binimelis Sagrera, amfitrió durant la meua estada a Delhi, ja les m'havia inculcat, especialment les referides a la idea d'aconseguir una unitat, car el que caracteritza amb més precisió l'Índia és la seva immensa varietat. Igualment succeeix amb les precognicions d'en Panikkar sobre el futur immediat (o, per què no al present continuat?), tan radicalment neguitoses com maleïdament certes. Més endavant, en rumiar de bell nou les contradiccions i paradoxes inserides dins el magma indi, recupera la conversa reiterant l'errada dels polítics del partit del Congrés en pretendre aixecar aquest gran país sobre la feblesa d'una idea artificial. Al meu diari *La Segona Índia* continuava escrivint:

«A la nostra conversació amb en Panikkar abordam aqueixos problemes crítics als quals es troba endinsat el poble indi. Xerram sobre la fal·làcia del nacionalisme hindú com a pedra angular per convertir aquest món tan tradicional en una gran potència, especialment en l'aspecte militar».

(I aquí hom deu fer referència a les bullagues i la parafernàlia festívola que, sota iniciativa governamental, es celebraven a mitjans dels seixanta. Raó: l'Índia victorejava l'aconseguint de la bomba atòmica. I un es demana: on resta, d'haver existit mai, la mítica no violència índia?)

«Reflexionam sobre la delicadesa del canvi, necessari, que cal donar això sí, pel propi poble indi. Desitjam que aital passa es faci a la manera pròpia, índia, sense haver de recórrer a revolucions importades i cruentes, com ara la xinesa. La problemàtica, en conseqüència, és de magnituds impensables, la qual cosa explica que el conjunt de les seves estructures balli dins un desequilibri incessant.»

També, amb això, les similituds entre sengles indòlegs —Binimelis i Panikkar— eren palpables. Potser, emperò, el savi felanitxer no es mostrava tant esperançat com el plurifacètic barceloní pel que fa a la sortida de la crisi, del cul de sac indi, especialment per mor de la desconfiança que el benvolgut don Toni pretenia palesar sobre els indis («o són lladres, o són captaires o són lladres i captaires a un mateix temps», exagerava sovint). Permeteu, però, que retorni, al meu dietari, i que ho faci expressant qüestions més superestructurals, manco pregones, talment humanes:

«Panikkar mos ha semblat ser d'un calibre extraordinari. La seva convivència amb un *sadhu* 'un místic' obliga els visitants a treure's les sabates car cal travessar el temple *shivaita* (com la major part dels que es veuen per Benarés) abans d'entrar a l'excels terrat on hem conversat durant uns quaranta minuts. I des d'on hom pot contemplar el Ganges al seu pas pel Hanuman Ghat, un dels més tranquils i més benèvols dels que hem trobat en aquesta ciutat. Panikkar fa gestos que recorden don Toni Binimelis, sense ocasionar les seves divertides exageracions. Es coneixen, no excessivament, però; el cita i es sorprèn per la seva pasmosa ingenuïtat sense adonar-se tal volta de les afinitats en llurs respectius pensaments sobre l'Índia. Panikkar es mostra senzill tot i sabent del seu renom internacional, com a una de les personalitats més rellevants de la filosofia hinduista. N'és conscient de la seva rellevància; no per ventura imparteix docència a la universitat californiana de Santa Barbara. Vesteix una elegant *kurta* fosca, va descalç. Ens mostra la seva petita emperò selecta biblioteca, rica i variada. És una persona que genera una immensa atracció. Com a sacerdot no amaga —ans tot el contrari— la gran dosi de polèmica que provoquen les seves tesis. Dóna a parlar, la qual cosa diu prou; es mostra acollidor en convidar-mos a repetir la visita, tot i que tots sabem que aquesta no tindrà pas lloc. Estic força cofoi d'haver-lo conegut i confirma la idea i la imatge que d'ell tenia pels testimonis de parents i amics amb qui comunicava a Nova Delhi. Abans d'entrar a la seva llar hem hagut de passar pel Hanuman Ghat; absorts, hem contemplat les pregàries físiques i espirituals de dos brahmins; un d'ells ens ha fet una exhibició de moviments iògics. Al seu costat, uns marrecs —probablement sudres— es llançaven aigua i feien renou.»

Així acaben les primeres notes entorn de Raimon Panikkar, a qui vaig conèixer mentre tractava d'inserir-me, endebades, en el món oriental. Abans de procedir més formalment i relatar una síntesi del seu currículum se'm permetrà prosseguir amb la nostra relació personal, ara ja com a membre de la nostra comunitat universitària. Aquella xerrada que, com les sostingudes al llarg d'aquella tardor, ha hivernat al calaix entre un piló de notes inèdites i que avui, intrèpidament, trec a la llum. D'aleshores ençà jo he anat trontollant entre milers d'afers per acabar finalment com a professional de la única història que s'entén: la dels doblers. Ja com a docent, aficat dins la miscel·lània de les coses vàries, a principis dels noranta vaig poder comprovar la magnanimitat d'en Raimon Panikkar just en haver d'homenatjar la persona que veritablement em féu estimar l'Índia, Antoni Binimelis Sagrera. En rebre la meva petició, Raimon Panikkar no defugí la seva responsabilitat, i, tot i sabent de llur deferent trajectòria així com dels elements eminentment formals que els distanciaven, hi volgué contribuir per tal de mostrar la solidaritat que comporta posseir una Índia comuna. Al maig de 1992, al seu refugi de Tavertet, escrivia:

«L'amistat és un dels pocs invariants humans. La vida humana no és completa sense amics. Però hi ha amistats que passen la prova del temps quan l'amic ha deixat els paràmetres espai-temporals. Antoni fou un amic a qui vaig tenir el privilegi de conèixer en els seus anys de vida intensa a l'Índia. Com a tribut a l'amic, voldria treure la pols a un vell escrit que ell hauria comprès molt bé, i que no passa perquè ens parla del no-res.»

L'article es titula «Nirvana i la consciència de l'absolut». Publicat primer l'any 1971 a Nova York, conegué una revisió posterior que donà pas a la versió catalana, magníficament feta per Òscar Pujol. Just el mateix ha succeït no fa gaire, tan sols unes setmanes, quan Raimon Panikkar em lliurava el testimoni de la seva admiració més sincera envers Joan Mascaró i Forners, un altre mallorquí, sanscritista internacional i professor seu. El seu escrit, titulat «Yama: un mite de l'home primordial», comença de la manera que segueix:

«Recordo els ulls brillants i un discret deix de timidesa en la faç del meu mestre i amic Joan Mascaró quan em parlava amb entusiasme de les Escripures sagrades de l'Índia. El que ni ell ni jo gosàvem explicitar clarament, en aquell temps, era que els Vedes no es podien considerar per *sota* la Bíblia».

A diferència del seu contacte amb en Binimelis, les relacions amb en Mascaró foren prou més intenses. Fa poc, ben orgullós, Panikkar em mostrava l'exemplar del seu llibre *El silenci de Déu*, volum que el místic de Santa Margalida havia pretès transformar canviant el *de* per un *del*, i l'havia fet retornar pletòric d'anotacions i comentaris, sia en català, sia en anglès, i fins i tot en sànscrit; tota una manifestació nítida de la gran passió amb la qual Mascaró havia devorat l'obra panikkariana.

Els nostres contactes, sortosament per nosaltres, no acaben però amb les adhesions sinceres als homenatges que amb fe i delit he hagut de coordinar i que la nostra universitat està duent a felicitat. Un nou projecte, actualment en fervorosa elaboració, segella la nostra vinculació amb Taveret. Des del primer moment, en saber la ingent tasca que assumíem, Raimon Panikkar s'oferí gustosament a assessorar per la seva precisa redacció la confecció del primer diccionari Sànscrit-Català. El seu autor, el bon amic Òscar Pujol, ho reconeixia en adherir-se feliçment a la concessió del doctorat honoris causa que avui i ara celebrem. El novembre de l'any passat escrivia des de Varanasi:

«És per a mi un honor poder constatar aquí la tasca d'assessorament feta pel professor doctor Raimon Panikkar pel que fa a l'elaboració del diccionari Sànscrit-Català. El doctor Panikkar és una figura extraordinària dins el món dels estudis indis, ja que el seu bilingüisme cultural li ha permès establir ponts entre cultures diverses sense per això haver de renunciar a les idiosincràsies d'aquestes cultures. No és necessari insistir en la importància d'aquesta tasca, harmonitzar cultures diferents sense comprometre la seva pròpia identitat, en un món abocat al globalisme. Que el projecte del diccionari Sànscrit-Català pugui comptar amb un assessor d'aquesta categoria no només dóna confiança a l'autor en aquesta feina sens dubte difícil, sinó que també serveix de garantia per a presentar el diccionari davant el món acadèmic internacional.

»Crec, doncs, que tots ens podem congratular d'haver trobat un assessor d'aital categoria per una obra pionera, obra que voldrà ser un modest exponent de la continuïtat i supervivència de la immensa tasca feta pel doctor Panikkar al llarg de més de mig segle.»

Més endavant recapitularem sobre la teranyina que, lentament, al llarg de tres o quatre anys s'ha anat teixint entre la Universitat de les Illes Balears i l'avui nou membre de la nostra màxima institució acadèmica, el català universal Raimon Panikkar; una xarxa ben bella però, alhora gens exempta de compromisos. Abans, però, de discernir sobre la recíproca responsabilitat que avui adquirim, permeteu-me que avorreixi el nostre distingit amic oferint una succinta relació de la seva biografia acadèmica, dels mèrits professionals i humans que expliquen, de sobres al nostre parer, la sol·licitud que des del departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, es féu a l'equip rector i a la junta de govern de la nostra universitat per a concedir-li la nostra màxima dignitat de la nostra comunitat.

Raimon Panikkar i Alemany, de pare indi (de l'estat sud-occidental de Kerala) i de mare catalana, naixé a Barcelona l'any 1918. Cursà estudis superiors en aquesta ciutat, on obtingué la llicenciatura de Ciències a la Universitat de Barcelona l'any 1941; un any més tard es llicenciava en Filosofia i Lletres a la Universitat Complutense. Ja més tard, l'any 1954, es llicenciava en Teologia a la Universitat Laterana de Roma. Panikkar es doctora en Filosofia per la Universitat Complutense l'any 1946 —amb un estudi titulat «El concepto de Naturaleza. Análisis histórico y metafísico de un concepto». Aquest treball rep el Premi Extraordinari de Doctorat; la seva publicació obté el premi Menéndez Pelayo de las Humanidades. L'any 1958 presenta el doctorat en Ciències per la mateixa universitat madrilenya, amb la tesi «Ontonomía de la Ciencia. Sobre el sentido de la ciencia y sus relaciones con la filosofía». Un tercer doctorat correspon al de Teologia; l'any 1961 defensa la tesi a la Università Laterana de Roma «The unknown Christ of hinduism». Abans, l'any 1946, s'havia ordenat sacerdot.

Raimon Panikkar ha realitzat un llarg nombre de treballs d'investigació. Entre 1942 i 1957 estudia sobre la Filosofia de la Ciència a l'Institut Lluís Vives del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, a Madrid. Entre 1955 i 1966 estudia Filosofia de l'Índia a la universitats de Mysore i de Varanasi. A partir d'aquests anys (1966) investiga sobre la filosofia comparada de la religió, primer a Harvard i posteriorment a la Universitat de Santa Barbara, a Califòrnia, universitat que l'any 1972 li concedeix la càtedra en dita disciplina, de la qual, des de 1985, esdevé catedràtic emèrit.

A més a més dels centres acadèmics abans esmentats, Raimon Panikkar ha estat professor de diverses matèries en les universitats de Madrid, Santander, Cambridge (Massachusetts), Montreal, Nova York, Roma, Bangalore i a la Banaras Hindu University. L'any 1963 fou nomenat *libero docente* a la Universitat de Roma. Igualment ha impartit cursos sobre filosofia, cultura i religions de l'Índia en universitats llatinoamericanes, tasca auspiciada pel govern de l'Índia.

Raimon Panikkar forma part d'un nombrós grup d'entitats internacionals. És membre del consell de diferents publicacions i associacions, entre d'altres: *Journal of Ecumenical Studies* (Filadèlfia), *Jeevadhara* (Allepey/Índia), *Concilium* (Nimej), *Classics of Western Spirituality* (Nova York). És així mateix president de l'ONG Inodep, establerta a París, del Centre for Crosscultural Studies (Califòrnia), de la Sociedad Española de Estudios Indicos y Orientales (Madrid) i del Centre d'Estudis Interculturals Vivarium (Catalunya). És membre de l'Institut International de Philosophie (París), i del Tribunal Permanent dels Pobles (Roma). Ha estat membre del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Col·laborador de la UNESCO i vicepresident del Teilhard Centre for the future of Man. L'any 1989 dictà a Edimburg les prestigioses *Gifford Lectures*, una mena de premi Nobel de filosofia, atorgat en reconeixement a les seves aportacions dins aquest camp.

La seva obra escrita es vertaderament ingent i versa sobre una temàtica força variada, especialment la filosofia de la ciència, les religions comparades i la indologia. Té publicats més de cinquanta llibres en diverses llengües i és autor de gairebé un mil·lenar d'articles i col·laboracions publicats en revistes especialitzades arreu del món. Entre les seves obres més reconegudes cal esmentar *Le mystère du culte dans l'hindouisme et le christianisme* (1970), *The vedic experience* (1977), *The intra-religious dialogue* (1978), *Myth, faith and hermeneutics* (1979), *The cosmotheandric experience* (1993) i *Il daimon della politica* (1995). D'entre els seus llibres escrits en llengua castellana remarcarem *La India: gente, cultura y creencias* (1961) —guardonat amb el Premio Español de Literatura—; *La Trinidad y la experiencia religiosa* (1989), *Elogio de la sencillez* (1993), *Paz y desarme cultural* (1993) —guanyador del premi Antonio Machado—; *El Cristo desconocido del hinduismo* (1996) y *El silencio de Buddha* (1996). En català ha publicat l'any 1988 *Benaurada senzillesa*, el dos volums de *La nova innocència* (1991 i 1994) i, recentment *Invitació a la saviesa* (1997), obra que, cal dir-ho ha aconseguit un bon nivell de vendes figurant al rànquing dels llibres de no-ficció més venuts als dos darrers mesos. Entorn la seva obra existeix una extensa bibliografia consistent en articles, llibres i àdhuc tesis doctorals. Una relació exhaustiva d'aquests treballs —així com de les seves obres pròpies— apareix a la revista *Antrophos*, al número monogràfic (53-54, 1985) dedicat a la seva obra. Per altra banda, l'any 1989, es va publicar a Madrid el llibre *Philosophia Pacis*, un recull de treballs d'especialistes de tot el món sobre la variada temàtica de l'obra i la persona de Raimon Panikkar.

Raimon Panikkar ha esdevingut una referència indispensable en multitud de fòrums internacionals, alguns d'ells relacionats directament amb la pau i la concòrdia entre les diferents cultures del món, sense haver de renunciar a la seva identitat cristiana. La seva experiència acumulada durant els anys viscuts a cavall entre Varanasi (Índia), «la ciutat més caòtica d'una de les nacions més convulsionades del planeta», i Califòrnia (als Estats Units d'Amèrica), «la ciutat més bella de l'estat més poderós del món» (com acostuma a apostrofar) li ha permès de palesar una extrema inquietud vital reflectida clarament en el seu ideari, en el seu pensament. No és, doncs, agosarat afirmar que la seva doctrina proporciona els fonaments teòrics per a una societat moderna i multicultural.

Després de molts, molts d'anys de redolar pel món, i d'exercir incansablement de lligam entre l'orient i l'occident, Raimon Panikkar clou el seu llarg periple amb un retorn a les arrels catalanes. Des de Tavertet, un llogaret de la comarca d'Osona, a una vintena de quilòmetres de Vic, ha palesat en diverses ocasions la seva voluntat de cooperar amb la Universitat de les Illes Balears. Fa un parell d'anys acceptà amb delit la nostra invitació i impartí al Centre Cultural «Sa Nostra» una lliçó, bellíssima, entorn a la necessària interfecundació cultural entre les diferents civilitzacions. Avui, amb prudència i mestratge, assessora una tasca molt rellevant que la nostra universitat té la immensa sort de poder dur endavant: l'apropament lingüístic entre dues civilitzacions tan distintes com són l'índia i la catalana. Sota aquesta perspectiva, amb la seva disponibilitat de seguir col·laborant, la Universitat de les Illes Balears, que avui el rep com a un dels seus membres, gaudirà d'una situació extraordinària d'encetar al moment oportú els estudis sobre societats geogràficament tan distants com les asiàtiques. La grandesa d'una universitat, al meu modest entendre, depèn entre altres coses de la seva capacitat d'oferir i realitzar projectes. Vet ací el compromís del qual parlava abans. La incorporació al nostre claustre del professor Raimon Panikkar, al temps que el magnifica i prestigia, s'ha de reflectir en la constitució de la Universitat de les Illes Balears, de la qual me n'orgulleix formar part, com a una garantia, com a un excel·lent aval perquè en un futur proper aquesta universitat, gràcies a les seves aportacions, pugui ésser reconeguda amb el caràcter d'universalitat que defineix el vertader concepte d'aquestes institucions culturals.

No seria just cloure aquesta presentació sense fer referència als noms de les persones que han contribuït a l'èxit que ara celebren. Vull esmentar el doctor Miquel Seguí Aznar, director del departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts qui, en tot moment, recolzà amb fermesa el nostre suggeriment. I, naturalment, he d'esmentar la bella conspiració organitzada entre la doctora Maria González Haba i el senyor (i bon amic) Joan Pons Guzmán, fervorós panikkerià, impulsor d'aquest projecte. Amb ells, la Universitat i la comunitat balear avui present manifesten la nostra sincera i més sincera congratulació.